

ادبیات عمومی و سیاسی

هفته لقی سیاسی ، ادبی و علمی غزته در .

جلد : ۲

سنه : ۱ ۶ رجب ۱۳۳۵ جمعه ایرتسی ۲۸ نیسان ۱۹۱۷ نوسرو ۲۶

دوه قوشی

فیلسوف رضا توفیق بکه

بعضاً بر دورك بوتون احتیاجاتی بر روح ایچنده طویلانی و او روح او دورك محصله معنویاتی اولور . تاریخك بویوك ای شخصنی مطلقاً زمانك احتیاجی یتیشدیرمشدر ؛ اکر انسانلر ایچندن اعظم یتیشمه ایدی ، اولرك بر اقدقلری آثاری هر حالده زمان و طبیعت وجوده کتیره جکدی : مثلاً بیسمارق اولماسه ایدی ، آلمانیا ینه تشکل ایده جک ؛ کاشفی دوغماسه ایدی ، آمریکا ینه کشف اولونه جق ؛ ولو طر اولماسه ایدی ، ینه ره فورم اولاجقدی . فقط بو حادثه لر زمانندن اول اولماز : بیسمارق اکر اون سکرنجی عصرده کلسه ایدی ، هیچ بر شی یا پامازدی ! بو کبی مقدراته بویوك ذکاردن بری وکیل اولور ، و هر حادثه نك باشنده بر انسان اسمی قالیر . [یچه] ده بونلردن بریدر : او ، یاشادینی زمانك احتیاجانه ترجمان اولمش ، و هیچ بر احتیاج افاده سنه مظهر اولمدقلری حالده پك چوق جهتدن کندیسنه فائق اولان بر چوق اعظم کبی ، آنجق بر زمانك موداسنه توافق ایتمش اولمقدن قورتولمشدر . عصر حاضرک پك مطلق اولان هویت تاریخیه سی ، عادتاً یچه نك شخصیتنه تمثیل ایتمش کییدر . عصرک زوخی ، یچه نك زوخی اولمش ، اونی زمان یتیشدیرمش ، اوده سوکره زمانه اجرای تأثیر ایتشدی . محصله ، بر چوق قوتلرک وجوده کتیردیکی بر نوع مبالغه دیمک اولدیغندن ، یچه نك شخصیتنده ، عصر حاضرک بوتون خطوط تاریخیه سی ، نقائصی و محسناتی لزومندن بویوك بر وضوح ایله یکدیگرینه گرفت اولارق اترتسام ایتشدی . اونك بو مشکل هویتنی حله چالیشق ، زمانزه اولان تأثیراتی ممکن اولدینی قدر آ کلامق دیمکدر .

یکرمی بریاشنده دارالفنون معلمی اولان فریدرئخ یچه ، مداعب سیاسیه نك تشکله پك زیاده تأثیر ایتشدی . ادبیات عمومیه ده عالم ، فیلسوف و صنعتکار اولارق اوچ شخصیتی اولدینی حالده ، سیاستده ساده ایکی شخصیتی واردر . یچه نك بالخاصه بو صوک شخصیتلری عصره او قدر تأثیر ایتشدرکه ، او درجه سی آنجق زمانك اساساً موجود اولان بر استعدادیله قابل اولابیلیر . فی الحقیقه اون دو قوزنجی عصرک ایلاک اون سنه سندن اورتاسنه قدر فردی جمعیه ترجیح ایدن فردیون ، اولندن سوکره بر مدتده اشتراک کون مسلکلی افکار عمومیه یه حاکم اولمش ، و ینه عینی عصرک

برحس ملیت او یاندریور، وایشته بو صورتله جهانگیرلک سیاستی، برطرز منفیده، وسالکارینک آرزوسنه رغماً ملیت اساسنه خدمت ایتمش اولیور! بوکا، آمریکا حکومتلرینک تاریخ استقلالی قدر بارز برمثال اولماز. نیچه نك قباحتی اولمادن، فلسفه سی آمپرییا ایزمه خدمت ایتشدی؛ حتی نیچه لرك سیاستده کی مجادلاتی ماده ماده یازیلسه، بوکون هپسنک فعلاً موجود اولدینی سوکنده آ کلاشیلیر. دوغرودن دوغرویه زمانمرك برطاقم حادثاتنده بیله اونلردن ایزلر بولمق محال اولماز. فقط نیچه لر ناصیل ائتلاف ایدیورسه، هر حالده برکون جهانگیرلکه ملیت سیاستلری ده تقارب ایدیه بیلیر.

اسماعیل همامی

عرق

احمد رفیق بك افندی برادر حمزه

یوز کسور سنه دن بری آلمانیاده و آدن صکره فرانسه ده تاریخ اصوللری اسکیلرینه نسبت قبول ایتیه جک درجه ده دکشمشدر. عرق، محیط وزمان نظریات جدیده سنک تاریخه تطبیقی، فن و برده صنعت اولمق اعتباریله تاریخک پسیقولوژی معترضه عظیمه سی داخلمده بولوندیغنک آ کلاشامه سی عالم معارفده برانقلاب وجوده کتیرمشدر.

عرق، بونظریه نك مدونلرندن اولان [تهن] ک اجتهاد مصیبه نظراً « افرادک هم - زاده، فطری جبلی وارثی اوله رق میدان وضوحه کتیر دکلری قابلیت لرك، میل لرك، استعداد لرك هیئت مجموعه سیدر که بونلر - علی العاده - تشکلات بدنیه به واضحه وطبیعه ملحق اولدینی حالده تظاهرایدر. ملت لرك تنوعیله مختلف اولور. بالطبع، برطاقی بکیت و ذکی، دیکر لری چکینیک و محدود مزیتلی طوسون و آت جنسلری بولوندیغی کی متنوع اجناس انسانیه ده واردر. انسان لرك بر قسیمی تعلقات و اختراعات عالییه به مقتدردر؛ دیکری افکار و تشبشان ابتدائیه دن ماعداسنی بیلمز. بعض انسان کومه لری واردر که بر نوع ایش ایله اوغراشه بیلیر؛ حالبوکه دیکر لری بر چوق حواس طبیعه به مالکدر. نته کیم کوپک جنسلرینک ده بر قاچی قوشو، غوغا کی شیلره، دیکر لری آوه، او و سوری محافظه سنه ده، قابلیت کاردر. بر چوق مشترک خصوصیاتدن صرف نظر بولما بلیت لری عیاناً تفریق و تمیز ایدیه بیلیر. مثلاً هندده [غانغا] حوالیسندن اوقیانوس اطلسیده [هه برید] آظه لرینه قدر یاییلمش اولان قدیم [آری] لر، هر نوع اقلیمده، هر درلو مدنیت قدمه لرنده، او توز عصرلق انقلاب نتیجه سی اوله رق پلک متفرق بر حالده اقسام مختلفه به آیرلقله برابر بونلرک هر برینک لسانلرنده، مذهب لرنده، ادبیات لرنده، فلسفه لرنده حالاً جمله سنک بر قانندن کل دکلرینی کوسترن خواص ممتازه واردر. افراد نه قدر آیرلمش اولورسه اولسون قرابت عرقیه محو اوله مشدر. وحشت و معارف عالییه، طوپراق و هووانک مبیانلری، اینی و فنا تصادفلر بوایزلری قالدیره ماز. شکل اولینک هلام فارقه سی، خطوط عظیمه سی باقی قالمشدر. پای زمانک وجوده کتیر دیکری ایکنجی درجه ایزلرک آلتنده نخستین ایزی دائماً بوله بیلیرز. برنجی ایزلرک بوحضرت ثباتکارانه سی بزی حیرتده بر اقامیلدر. زمانلرک اوزونلغی، بیوکلیکی فی الواقع اجناس حیوانیه و نباتیه نك اس و مندأخی بزه بر نیم ظلمت ایچنده کوسترر. بونکله برابر وقایع تاریخیه، تاریخدن آون کچن ازمنه حتمنده بلب بیزینه کافیدر. بوسایه ده آ کلارز که سجایای اولیه عدیم الاندراس

تلقی اولونه جق درجه ده ذی متاندره بر آریده ، بر مصر لیده ، بر چین لیده قبل المیلاد اون بش ، یکر می ، او توز عصر اول کوردیکمز برسجیه و خصلت بوندن دها بیوک زمانلرک ، بلکه اون بیکارجه عصرک اثریدر . بر حیوان یا سامغه باشلا نیجه آنک محیطنه آلمسی اقتضا ایدر . هوانک ، اغدیه نک ، برودت ویا حرارتک دکشمسی ایله بشقه درلو نفس آلمغه ، بشقه درلو تجدد و تناسل ایتکه ، بشقه درلومشی و حرکتی محکومدر . اقلیم و دیگر بر نوع شرائط آنده یکی احتیاجاتک میدانه کلمسنه سبب اولور . بوندن یکی برسلسله افعال چیقار . و آندن ده یکی عادات ظهور ایدر . و بالنتیجه یکی قابلیترو سوق طبیعی لرتو غار . انسان ظهورات ایله موازنه حالنده بولنه بیلیمک ایچون آنلره توافقی ایدر . جک امرجه و سجایا ایدینیر . و ظهورات و محیطات نه قدر مستقر ایسه او مزاج و سجیه لرده او درجه ده ثابت اولور . دکیشدکجه بو خصائل معنویه ده تبدل ایدر . صکره بونلر انساله انتقاله ارث حالنه کلیر . بناء علیه هر نه زمان اولورسه اولسون بر ملتک سجیه سی آنک سابق و سالف بتون افعال و احتیاجاتک بر زبده سی اولوق اوزره تلقی ایدیلر . بیلیر . هر دقیقه ماضی بو حوله بی تزیید ایدر . حادثات تاریخیه دن انبعث ایدن برنجی واک زنکین خصائلک منبعی ایشته بودر . « [*]

عرق نظریه سنه عطف اهمیت ایتیه جک اولورسه ق تاریخ عثمانیده کوردیکمز وقایعک بر چوغنی آکلایه مایز . بالعکس بو آلت ایله تجهیز ایدرک تاریخمزی مطالعه ایدرسه ک بلکه بتون وقایع ، اسکیدن معنایرینی ادرا کده کوجلاک چکدیکمز حادثات و انقلابات کندیلک لرندن توضح و تحلل ایدر . سریع فتوحاتک ، او درجه ده عجولانه سقوط لرک سری نمایان اولور .

عرق نظریه سنه استناد ایله عثمان غازیدن زمانزه قدر اولان وقوعاتی کوزدن کچیردیکمز ده فی الواقع تاریخمزم بزم ایچون حجابی آتار . فقط ، [ایپولیت تهن] ک اجتهادینه قارشی کلهرک سویلیه لم که ینه تاریخک هر درلو خفایاسنه مطلع اوله مایز . چونکه عرق ، محیط و زمان نظریاتندن ماعدا ، [تهن] ک اونوتدینی دها بر چوق عناصر واردر که جریان تاریخده آنلرک نفوذی پک بارزدر . [تهن] - تاریخی عادتا فنون طبیعی و فیزیکیه کی تدقیق ایتشدر . بر استنادک ادعاسنه نظراً « بو عناصر هم پک چوقدر ؛ هم ده بر طاقی بیلندیکی حالده دیکر لری ابدی بر ستره افلاق ایله محتجبدر . بونلر مقدرات ایمی تعدیل ایدر لر . » فی الواقع مسئله [تهن] ک ظن ایتدیکی قدر بسیط دکادر . بونکله برابر ینه تکرار ایدم که عرق نظریه سی منحصرأ ظلام ماضی بی یارمغه کافی اولماقله برابر ینه کشف اعصار ایچون اک اساسلی بر پروژه قوتوردر . بالذات اجرا ایتدیکمز تدقیقاته مستنداً دیه بیلیرز که هیچ بر آت و واسطه ایله ، بونک قدر ، تاریخ عثمانینک اراثه ایتدیکی لغزلی حله ظفریاب اوله مدق ، ساده جه وقایعی محاکمه ایدرک ماضی عرق تدقیق ایدرسه ک بو معمالری کوجلاکله آکلایه بیلیرز . مثلاً عثمانلی ترک لری پک شعشعه دار خاطرات براقان یونان کی ، رومالیر کی ، فنیکه لیلر کی ملتارک وطننه توارث ایدیور . قانونی زماننده شرق قریب هان کاملاً عثمانیلر کدی . [اومیروس] ی مظهر الهام ایدن سواجل هب بزمدی . وله رس ذکا و کوزلاکی اعتباریله بلکه هیچ بر وقت کعبه وار یله میانی بر مدینتی وجوده کتیرن یونانستان و بتون سواجلی ترک لر کدی . بو قدر شاعر یتشدیرن ، رساملری ، نقار لری شاه اثر لر وجوده کتیرمکه سوق ایدن ، اک کوزل آبدلری ، محتشم معبد و سرایلری ، ستونلری ، میدانلری ، [ییناسیون] لری ، [لیکون] لری ، [آقادیما] لری ، [پارته نون] لری احتوا ایدن قلاسیقی یونانستانده بزم ولایه و قضا عزم حکم

سورردی . عجا نهدن عینی اقلیمده ، عینی کونشك آلتنده [پریقاپس] عصری برایی کی وقت فکریه و ظرافت حسیه صاحبی رجال ، مجلس - آرا ذوات چیقمدی ؟
تیر (صور) ، سیدون (صیدا) ، بهریت (بیروت) و لپنانده یاشایان فنیکه لیلر دنیانک اک اهمیتلی شاهراه تجاریلرینی آچدقلمری حالده نهدن اسلاف ، اعصار اقباللرنده ، مثلاً کمیچی ملتلر کی جهانکیرلکه عالمک استیلای اقتصادیمی سیاستنی مزاج ایتمدیلر ؟
کذلک یخی اسرائیلک ارض مودوعیده داخل قلمرو اولدینی حالده نیچون سامیلر کی اورته یه منقولات دوکه مدیلر ؟

اقلیم و محیط عینی اقلیم و محیطدی . فقط عرق تبدل ایتمدیکندن نتیجه مختلف چیقمدی . واقعا ایلك ترکر اوروپالی ، یونان ، اسلاو ، آناؤد ، سامی ، قافقاسیالی عروق ایله پک قاریشدی . فقط - شوراسنی قطعاً ادعا ایدرم - بو ملتده خصائل قدیمه عرقیه سائر عناصره غلبه ایتدی . براعتبار ایله ترک امور حوالیسندن جرمانیایه قدر اون کسور ملیون کیلو مترو اوزونلغنده کی اراضی یی تاراج ایدن ، آتیلانک ، جنکیزک ، تیموزک ، هلا کونک معیتنده ، آتی اوزونده عالی فرمانه منقاد ایدن فارسک حقیدی اولق اوزره قالدی . بزم اسباب استعلامزی ، سوائق ادبارمزی طمارلرمزده خیلی آزالقله برابرینه جریان ایدن تورانی قاننده آرایه بیلیرز .

سجایای عرقیه مزی آکلایه بیامک ایچون ترکی بر تعریف ایتملی یز . - ترک نهدر ویا گیمدر ؟ آسیانک شمالنده و اورته سنده ، [آلتای] [بلکه آلتون طاغ ؟] اطرافنده [*] من القدم ، بیوک بر ملت ویا بر برینه بر چوق خصوصاتده بکزه ر قبائلدن متشکل بر عرق ویا ملیت - عمومیه کوریورز . دائمی مقرلری اولیان و حال بداوتده بولونوب هر زمان عسکر و یغما کر وضعیتنده کورینن بو خلقه قومشولری و او ائاده اک بیوک بر مدینته صاحب اولان چینلیز ایکی بیگ بشیوز سنه اولدن بری [هیونگ - نو] Hioung - Nou دیرلر مش . چینه کوره بونلر بیوک دیوارک شمال و شمال شرقیسنده اوطورورلر . بو اقوام ازلدن بری چین ایله محارب بر بدوی سلطنتی تشکیل ایدرلردی . تام ایکی بیگ سنه اول - چین مؤرخلرینک افاده سی یا کاش دکلسه - وضعیت تجاوزیه یه کچهرک اسکیدن بری کندیلرینه صالحیران بو خلقک تا قلبکاهنه کیرمش و حکومت (؟) لرینی ایکی یه بولمدر . برنجی قسم Tian-chan [تیان - چان] (تکرری طاغ) ک غربنده قالمش و (آمودریا) Oxus (اورال) ، (حزر) و (قافقاسیا) سمتلرینه قادار طاغیلمشدر . ایکنجی قسم ایسه [تیان - چان] ک شرقنده قرار قیلمشدر . چین تاریخلرنده بونلرک اسمی [شرقی هیونگ - نو] اوله رق باقی قالمشدر .

تقریباً بیگ درتیوز سنه مقدم بو خلقک بر قسمی تکرار طاغلمش وبعده ینه طولانلررق [تیان - چان] ایله [آلتای] آره سنده بر سلطنت مستقاه تأسیس ایتمش . و بو اقوام کندیلرینه (ترک) نام هام و شاملنی ویرمشلردر . ترکک چینجه سی (تو - کیوئه) Tou - Kioué در . زمانزده [هیونگ - نو] کله سی چین لهجه سندن طی ایدلمشدر .

عینی اقوام بوندن بیگ آلتیوز سنه اول ، ساسانیانک اوان سلطنتنده ایرانجه (تورانیان) تسمیه اولنوردی . (توران) ایرانه مقابل اولوب امو دریانک شمالنده کی بتون اراضی دیمکدر . بدوی ، بلدی علی العموم او حوالی سکنه سی فرسارجه عینی جمهور عد ایدیلیردی .

[*] بو سلسله جبالک قسم مهمی شمعی چین اراضیسنده ، بر قسمی ده ترکستان روسیده دوم

بو خاقه یونانیلر و رومالیلر (سکیث) دیرلردی . و بو کله لهجه لرنده قایا و باربار ایله هرادفدی . قره دکزک سواخلنده ، طونه ایله قاقاسیا آره سننده و ایچریده مقیم کافه قبائل یونان عمومی ایله یاد اولنوردی .

بیک بشیوز سنه اول روما عالی بو اهاالینک اسمنی (هون) . تبدیل ابتدی . فقط سلجوق و عثمانلی ترکارینک ملک رومه استیلاسی ایله ترک اسمی تعیم و تقرر ایتکده کجکمدی . تخمیناته نظراً بوقوملر متجانس و یک نسق دکلردی ؛ لسانلرنده ده برتخالف کورینیور . شرقدن غربه طوغری بو عشائری درده آیره بیلیرز : ۱ - (طوگوز) ویا (مانچو) ؛ ۲ - (مونغول) ؛ ۳ - علی العاده (ترک) ؛ ۴ - (فین) . شو صوک قسم (باشقیر) ، (سامویه د) ، (ماغار) - یعنی مجار - ، (لاپون) اقوامنی احتوا ایدر . بودرت قسمک لهجه لری بر لسان اصلییه ارجاع اولونه بیلیر .

تاریخ بو اقوامک مفصلاً تراجم احوالنه واقف دکلر . ذاتاً بو عشائر مجتمعه حال بناوتده بولوندقلرندن ماضیلرینی استدلاله بزنی مقتدر ایدر ایدر چوچه آبدات ادبیه براقه مشلردر . شو قسملرک هر دردی آیری آیری جریانلره تابع اوله رق پک مختلف اقوام ایله برلشمشله ؛ پک ضد دینلره تدین ایتمشله ؛ پک متباین اقلیملرده وطن ایدرک خصلت و حتی لونلرینی بیله دکشدر مشلردر . مثلاً (طوگوز) ویا (مانچو) چینلییه یا قلاشمش ، رنک اصغرینی محافظه ایتمش ، بودی و سائر اقصای شرق ادیاننه کیرمش بر مخلوق متدیندر . (مونغول) ده او یله . فینلاندا یاده کی فین ایسه فوق الباده ترقی ایتمش . عرق ایضه کچمش . لوتریان مذهبی سایه سننده اوروپانک اک متکامل ملتلی صره سننه کیرمش . عینی طائفه یه منسوب اولان (لاپون) ککنجه حیوان ایله انسان آره سننده دائر بر مخلوقدر . شماله وقوع بولان سیاحتلر مده ، مثلاً ههلسینغفورسده کوردیکم فلاسفه دن بر فینلاندا بالی ایله ، لاپونیا ده ، مدار قطب شمالی جوارنده ، (ترومسو) ده کندیسی ایله اخذ و اعطا ایتدیکم و اوندن زیاده سنی سایامایان ، مایمونه بکزه یین وینه فین عرقندن اولان (نسنه یی) هیچ اونوته میه جیم .

ایغته بویله واسع اراضیده اوطوران ویا طولاشان ، اوروپانک شمالدن آسیانک منتهای شرقیسنه قدر یاییلان برملتک ماجرای حیاتندن سجایای عرقیه منری استخراج ایتک مجبوریتنده یز . بوکا دائر پک آز معلوماته دسترس اولمش . عجبا قبل الاسلام ترکار حقنده نه بیلوروز ؛ ترکار مدنیه صورت قطعیه ده داخل اولدقلرندن ماضیلرینی قید و تثبیت ایدر ایدر پک او قدر چوق آثار براقا مشلردر . یا خود الهه کی بقایای آثار پک نا کافیدر . اوتده بریده بولونان محکوکاتدن بیوک برشی چیقار یله ماز . حتی عثمان فازیدن اعتباراً بیله ترکارک متروکات قلمیه لری غایت نادر در .

[تهن] دیورکه برملتک طرز تفکرینه ، بناء علیه اسلوب معاشرته دال اولق اوزره آنک ادبیات و فکریاتندن اک کوزل تاریخی استخراج ایدر بیلیرز . پک طوغری اولما قله برابر بو فکر خلی جالب اهمیتدر . بو نظریه یه اتباعاً [تهن] انکایز لسان و ادبیاتنک تاریخندن انکایز تاریخی جیقار مقی تجربیه سننده بولومش و میدانه بش جلد مخلا کتیر مشدر . انکایز نک ادبیاتی تام و مضبوطدر . فرانسه و یونانک ده او یله در . حالبوکه آلمانیا نک ۱۵۵۰ دن ۱۷۵۰ یه قدر ادبیاتی ناقصدر . ایتالیا ن و اسپانیول ادبیاتلری ۱۷ نجی عصرک اورتیه سننده بیتر . ترکارک ایسه فکریات و ادبیاتی ، حکمیات و بدیعیاتی یوق درجه سننده آزددر و غیر صحیحدر . ترکیه ودها طوغری بر تعبیر ایله ترکیه لر فن لسان شناسی (فیلولوژی) و اشتقاقی الفاظ اعتباریه ده هنوز با کر در . اسکی شرقیلر و مصالرده

صورت مکمل شده بدون دکلدر . اسلامیت هتدا ایله بن ترک سر آمدانی عربجه بی لسان تحریر اولقی اوزره قبول ایتدکلرندن مع التأسف ترکیه اوله رق بیوک بر شی بر اقامشلدردر . لسان دینیده یازی یازانلر اینه بالالتزام ترک خصوصیاتنه دائر اجاله قلمدن احتراز ایتشلردر . صکره بزلره عجم نفوذی کیرمش . اوده ترکیه بی اهاله سبب اولمشدر . مثلاً مولانا جلال الدین رومی ترک اولدینی حالده (مثنوی) سنی عجمجه یازمشدر [*] . ترک اسکیدن نو عما معیوب ایدی . عائله اسلامیته کیرنلر منشأ ترکیلرنی اونو تمق ایستییورلردی . ترکلرک بر چوق ضرایاسی عرب و عجم ضریتی شکلنده بدیدار اولمشدر .

اوحالده ترک و عثمانلی روحنک ، آنک آثار و افعالندن استدلال و استخراج ایدله سنک نه قدر متصبر اولدینی توضیح ایدر .

اسکی ترکر اوروپانک پک اوزاغنده طولاشدکلرندن اوروپا بارک آنلره دائر بیلدکلری ده لاشیئدر . آله کی و نائق پک محدوددر ، مونقول استیلاسی بر آرالق شرقی غرب تجارتنه آچشدی . آلتنجی عصرده اقصای شرق اترا کی تجارت طریقله بیزانسه قدر کلوب کیتدیله . او هنکامده بیزانسدن شمیدیکی (چونغاریا) یه ، یعنی اوزمانده Pé - Lou (په - لو) دیدکلری قطعیه کیدن ایکی سفارت هیئتک قصه لری سقط آلوددر . [مه ناندروس - پروتیقتوروس Ménandros-Protiktoros ، زه ، ارخوس Zemarchos و والانتینوس Valentinos ک محرراتی حالا بدضرده موجوددر .]

بالآخره شرق ایله غربک مناسباتی موغول امپراطوری نزدیکه (۱۲۵۳ و ۵۴ ده) [سه ن لوئی] آنک کوندردیکی سفیر (کیوم ده روبرو کویس) G . de Rubruquis ، پاپانک (۱۲۴۶ و ۴۷ ده) سفیری (ژان دوپلان دو قارپن) J . du Plan de Carpin (او دوریق دو پورده نون) ک Odoric de Pordenone و پکینه کیدن قاتولیک ایستقوپوسی (ژان دو مونقوروهن) J . de Montcorvin متروکاتندن بر آز آ کلاشیله بیایر .

موغول تابعیتنده بولونان ارمنی تکفوری (هه توم) Héthoum ک سیاحتنامه سی ده جالب فائده در .

بولنرک هپسندن دها مهی و ندیکلی سیاح (مارکو پولو) Marco Polo نک نقلیاتیدر . بو ذاتک پدری و عجمه بی قریمده تجارتخانه صاحبی ایشلر . [مارکو] پکینه (خوبیلای) خانک خدمتنه کیرمش ، آنک امری ایله حکومت واسعه سننده بر قاچ دفعه دور اجرا ایتمش وجوار حکومت اراضیسنی ده طولاشمشدی . (۱۲۵۴ - ۱۳۴۹) .

موغوللرده اوروپا ایله اولان مناسبتلرنی قلمه آلمشلدردر .

اویغورلردن اولوب نسطوری پاپاسلغنه کیرن (رابیان صاوما) Rabban Savma نک ده (۱۲۸۲) خاطراتی باصلمشدر . مأخذه نظراً بوراهب روما ، پارس و بوردویه کیتمش وشو صوک شهری انکلتره نک پای تختی اولقی اوزره کوسترییورمش ! اون آلتنجی عصرده کی ایتالیان تجارتک سیاحتلری فیره نجه (فلورانس) لی (بالدوچی په غولوتی) Balducci Pegolotti طرفندن ضبط ایدلمشدر .

[*] قائم مقام طاهر بک « ترکلرک علوم و فنونه خدمتلی » عنوانلی فهرستنده اسامیسی مذکور ماوراء النهر علما و متفکرلر ، شعرا و ادبایی (هان کافه) عربی و عجمه یازمشلدردر . زمخشری ، بخاری ، فارابی و ابن سینا کی .

۱۴۰۴ ده سمرقندی زیارت ایدن [قشتاله] قرالی هانرینک تیمورلنک نزدینه سفیری (روئی-غونزالهز دو قلاویخو) Ruy - Gonzalez de Clavijo نك سیاحتنامه سی قطعته قریب اعش . بو قحط و نائق ایله ایشمزك نه قدر کوچلشدیکی تظاهر ایدر .

بونکله برابر او قدر نومید اولغه کلزه آثار موجوده دن وقایعک استنباطی متعسر ایسه ده جریان حادثاتدن عرق مزایای عمومی سی حقنده استدلالاتده بولونمق ینه ممکن اوله بیلیر . آله ایده جکمز معلوماتی بر محکده اوره بیلیر . مادام که اسلافک قانی حالا طمار لر ضرده در ؛ معلومات مکتسبه مزی طبایع ملیه مزله مقایسه ایتک پک او قدر کوچ اولسه کر کدر . ماضی به باقارق استقبالی استدلال درجه سنده بعض بنام مؤرخلرک کو ستر دکلری نفوذ نظر اکثریا طوغری چقیور . او حالده بطریق الاولی حالدن ماضی استدلال اولونه بیلیر .

آله منتظم ادبیات ، فلسفه ، جمعیت قدیمه نك مخلفاتی ، صنایعی بولونسه ایدی کشف ماضی دها قولایقله قابل اولوردی . نه چاره که بتون (خلوص نیتزه رغماً) احیای اعصار ایده جک ترک متروکاته ظفریاب اوله میورز . تاریخمزک ، یالکز تاریخمزک دکل ملتزمک کرک غرب متبطلر نجه ، کرک کند ضرجه اسرار آلود قالمسی بداوتدن پک کچ چقدیغمز دلالت ایدر . مؤرخ بالاسویه [دو طوقویل] دیورکه ، آمریکا ، بریوک ملتک نقطه عزیمتک واضحا کوریله بیله جکی یکانه مملکتدره ادعاسنه دوامله بو محرر شوراسنی بیلدیر یورکه « جمعیتلرک اس ومنشأنه قدر چقیمق و آنلرک ایلك آبدات تاریخیه لرینی معاینه ایتک قابل اولسه ایدی بو اطلک ، خرافاتک ، اسطوره لرک ، عاداتک ، احتراصات مستولیه نك ، خلاصه سجه ملیه دینلن شیئک اجزای مرکبه سنی کشف ایتک بزه قابل اولوردی . مثلاً ، اوراده ، الیوم اخلاق جاریه مزه ضد کورینن بر عرفک تفسیرینه تصادف ممکن اولوردی . کذلک قبول اولونان اساسات ایله بر تناقض تشکیل ایدن بعض قانونلرک ماهیتنی آکلاردق . بر جمعیت دروننده جایگیر اولان غیر متجانس افکاری تفسیر ایده بیلردک . اسکی بر بنانک اوستنده جابجاء تصادف اولونان قیریق زنجیر پارچه لرینک نه اولدیغنی تحری ایدر کی بوانقراض عادات وقوانینک ده کنهنی آکلاردق . ایشته ملتلی کندیلرینک ده بیلمدکلری بر هدف مجهوله طوغری چکن سحر آمیز قوتی ، قدر نابینایی آکلامق بو صورتله امکان دائره سنه کیرردی . فقط شمعی به قدر بویله بر تدقیق حسن نتیجه ایصال ایچون و نائق و وقوعاتدن محروم ایدک . بر ماده بی تحلیل ایتک فکری آنجق شیخوخت دور لرنده انسانلرک عقلنه کلدی . بشیک تدقیق ایتک ایسته دکلرنده ، زمان آنی بر بولووظ ایله اورتمشدی . جهل و غرور ایسه طوغری به ماصالر قارشیدیر مشدی . حقیقت آنلرک آرقه سنده تستر ایدروردی . آمریکا اویکانه مملکتدرکه اوراده بر جمعیتک تکامل طبیعی و تدریجیسی کوریله بیلیر . کذلک نقطه عزیمتک استقبال حکوماته ایتدیکی تأثیر اوراده تدقیق اولونه بیلیر . اوروپالیر یکی دنیا ساحلرینه چقدقلری وقت سجایای مایه لری آرتق تقرراتمش بولونیوردی . بولردن هر بری معین بر سجایه مالکدی . و کندیلرینی تدقیق ایده جک درجه ده سویه مدنیه لری ذاتاً ترفع ایتمش بولوندیغندن بزلره فکر لرینک ، عادتلرینک و قانونلرینک الواح صادق سنی براقیدیلر . »

ترک - عثمانلی حکومتی ۶۹۹ ده تشکل ایدرور . اکر عثمان غازی عصرنده آسیادن روم ملکنه کوچن ترکرده ایلك آمریقایه کیدن مهاجرلر کی کندیلرینی تدقیق ایده جک مرتبه ده مترقی اولسه ایدیلر ، بو کون ، دو طوقویلک (یکانه) دیدیکی آمریقانک یانی باشنده ، مؤرخ و متبطلر ایچون ، کنیش بر ساحه تدقیق اولق اوزره برده بزم مملکتمز بولونه جقدی . بونکله برابر ۶۹۹

دن اعتباراً ، ولو پك مضبوط اولماسون ، بزده برچوق مؤسسات و احساساتك منشأنی بوله بیلیرزه .
كذلك (أوروبانك هنوز آكلاشیلیمان برچوق عادات و اخلاقی اولدیغنی حالده آنلره شبیه) برطاقم
عرف و خصائلك اسبابنی ، منشأنی ، لدنیاتی ، نقطه حرکتی دهابیوك برسهنولتله آكلایه بیلیرزه .
فقط عثمانیلردن اولکی وقایعه كلنجه اوراده توقف ایدرز .

ایلری یه برکوچك فكر سورهم :

آكلاشیلان ایلک ترکر صنعتکار و متفکر برقوم دکلدی . بونلرک سلسله محارباتی ایسه هپ
بربرینه بکزه دیکندن قلم مؤرخنی پك او قدر توقیفه لایق اولماشدر . او حالده بزم اصل محتاج اولدیغنی
شیء اسکی ترکردن عثمانیلره کچن سجایانك نه دن عبارت اولدیغنی بیلمکدر . بوکایسه مهما ممکن آگاه
اوله بیلورز . تقریبی بر صورتده اجدادضرك خصائلكنی کشف ایتك قابل اولیور . ذاتاً بو سجایا
و خصائل ده پك بسیطدر . جمله سی قابلیت جنکاورانده ده تمرکز ایده بیلیر . بناء علیه تاریخك مضبوط
اولماسی ایله هر حالده بر ضرر اولیور سه ده بو زیان ظن اولوندیغنی درجه ده بیوك دکلدر .

بوندن صکره نشر ایده جکمز بر مقاله ده عثمانیلردن اول تاریخك ترکر حقنده مطلع اولدیغنی
معلوماتی صحتیه اك قریب بر صورتده اجمال ایتك تجربه سننده بولونه جغز . فصلمرك صوکنده عثمانلی
جمهوریت سلطانیة عسکریه سنك ماهیتی کندیلکنندن تظاهر ایده جکدر . بو مفتاح آله ایدلکدن
صکره تاریخمز دهابیوك برسهنولتله او قونور . عینی جنکاور و فارس روحنك ، عینی مستولی ، محارب ،
اوطور مقدن خوشلاماز ، حتی شهر تشکیلندن بیله بیوك بر ذوق آلاماز ترك طبعنك امور وادیلرنده ،
آلتای مائله لرنده ، آذربایجان جوار لرنده ، بوسفور نزهتگاه لرنده ، حجار اووه لرنده ، ویانه
قیولرنده ، بسارایا بطاقله لرنده ، برچوق ملل ایله امتزاجدن ، اسلامیه کیردکن صکره ده ینه
باقی قالدیغنی کوزه جک و بیله جکمز .

مهرول نوری

تصحیح

فائق طالی بکک کچن نسخه مزده مندرج مظلومه سننده بعضی ترتیب
خطالری قالمش اولدیغندن بروجیه آتی تصحیح اولنور :

۴۱۸ نجی صحیفه ده برنجی مصرع

• ملال دهری ده بن بر مدار ذوق ایتدم •

۴۱۹ نجی صحیفه ده :

• که ساده جوهر جانمدر • •

ابراهیم پاشا - متبسم -

اولسون • • اصلابن

ینه عینی صحیفه ده

سجاسی ، بحر دلاراسی ، فجز و لیلی کبی ؛

۴۲۰ نجی صحیفه ده :

• بوشهره خدمتی

• طرزنده اوله جقدر •